

Ikt. sz.: 203/26-2/2024

**Heves Vármegye Önkormányzatának Közgyűlése
Helyben**

**Tájékoztató a Mátra Térségi TDM Turisztikai Nonprofit Kft. 2023. évi szakmai
tevékenységéről**

Tisztelt Közgyűlés!

Heves Vármegye Önkormányzata felkérésére a Mátra Térségi TDM Turisztikai Nonprofit Kft. elkészítette a 2023. évi szakmai tevékenységéről szóló tájékoztatóját.

A tájékoztató anyagát a közgyűlési előterjesztés melléklete tartalmazza.

A tájékoztatót Heves Vármegye Önkormányzata Közgyűlésének Vidékfejlesztési és Határon Túli Ügyek Bizottsága tudomásul vette.

Kérem a Tisztelt Közgyűlést, hogy a jelen tájékoztatóban foglaltakat tudomásul venni szíveskedjen.

Eger, 2024. szeptember 17.

dr. Juhász Attila Simon

Törvényességi szempontból ellenőriztem:

dr. Barta Viktor
Heves vármegye jegyzője

„Mátra Térségi TDM” Turisztikai Nonprofit Kft.

Heves Vármegyei Közgyűlés

Dr. Juhász Attila Simon Elnök Úr részére

Tárgy: Tájékoztató a Mátra turisztikai helyzetéről (2023)

Előzmények:

A Heves Vármegyei Önkormányzat Közgyűlésének felkérésére a „Mátra Térségi TDM” Turisztikai Nonprofit Kft. ügyvezetőjeként az alábbi szakmai tájékoztató anyagot küldöm a közgyűlés részére.

Helyzetelemzés

A Mátra, az Észak-magyarországi régióban, **Heves vármegyében és Nógrád vármegyében** található, mely bár két vármegyét érint mégis földrajzi egységként jól körülhatárolható, és márkásítható turisztikai termék.

A kereslet és kínálat alakulásának vizsgálatához elengedhetetlen a Mátravidék turisztikai környezetének általános jellemzésének elvégzése.

„A kormány 11 turisztikai térséget jelölt ki, mellyel a cél a turisztikai feladatok ellátásának hatékonyabbá tétele, jól kommunikálható és körülhatárolható fogadóterületek létrehozása, a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030 – Turizmus 2.0 stratégia céljaival összhangban.

Mátra–Bükk turisztikai térség (elnevezése angol nyelven: Eger region).

Települési lista szempontjából a nevezett turisztikai térség a következőképpen alakul:

Bükk térsége:

Bélapátfalva, Bogács, Bükkzentkereszt, Bükkzsérc, Cserépfalu, Cserépváralja, Demjén, Eger, Egerszalók, Egerszólát, Felsőtárkány, Mályinka, Mezőkövesd, Miskolc, Mónosbél, Nagyvisnyó, Noszvaj, Répáshuta, Szarvaskő, Szilvásvárad, Szomolya.

Mátra térsége:

Abasár, Bányaterenye, Bükkszék, Domszló, Gyöngyös (Mátrafüred, Kékestető, Sástó, Mátraháza), Gyöngyöstarján, Kislána, Markaz, Mátraderecske, Mátraszentimre (Galyatető, Mátraszentistván, Mátraszentlászló, Bagolyirtás, Fallóskút), Parád, Parádsasvár, Pálosvörösmart, Pásztó (Mátrakeresztes, Hasznos), Recsk, Sirok, Suha (Mátraalmás), Szurdokpüspöki, Tar.”

Vonzerők

A Mátra turizmusa jelenleg nem egy kiemelkedő attrakcióra épül, hanem a turisták helyszínre vonzásával kapcsolatos több, érdekes elemre, melynek központi eleme a hegyvidéki aktív turizmus, illetve a hegyi-wellness. Jelenleg a terület magas vonzásértékű adottságokkal rendelkezik, közepes turisztikai infrastruktúrával, mely kiindulási helyzet koncepcionált marketingmunkával jól erősíthető és térségi szinten is integrálható eredményt hozhat. Fontos azonban kiemelni, hogy a meglévő vonzerők környékén történő infrastruktúra fejlesztés nagyban elősegítené a marketing kommunikációt egyszerűen az élményszerű időtöltéssel.

A Mátravidék az idegenforgalmi szempontból vonzó látnivalók gazdag tárházát kínálja. A természeti adottságok közül kiemelkedik a hegység Magyarország legmagasabb pontjával (Kékestető 1014 m), valamint a hegyvidék legjelentősebb üdülő és gyógyhelyei. Történelmi nevezetességek és műemlékek csoportját képezik a várak és kastélyok, a múzeumok, tájházak és kiállítóhelyek, valamint a siroki barlanglakások. A Mátraaljai Történelmi Borvidék az ország 22 borvidéke közül országosan a második, a hegyvidékek között pedig a legnagyobb.

A Mátra gyógytényezőiben is bővelkedik, a térség termál- és ásványvizei gyógyászati célokra történő hasznosításának legjobb példái a parádi víz és a bükkszéki fürdő. A *Mátra* a legismertebb éghajlati gyógyterületünk, mely magáénak tudja az ország legmagasabb pontját és az ország egyetlen valóban magaslati klímájú gyógyhelyét a *Kékestetőt* (1014 m) is. A *Kékestető* 1963 óta rendelkezik hivatalosan is a klimatikus gyógyhely minősítéssel. Éghajlata elsősorban krónikus légzőszervi megbetegedések, belső elválasztású mirigyek betegségei, szív- és érrendszeri problémák esetén ajánlott. *Mátraházán* (710 m) nyitották meg a trianoni országterület első tüdőszanatóriumát (1932). A sok napsütéséről ismert *Galyatető* (965 m) klímája a fizikai és szellemi kimerültség leküzdésében segít. A Mátra déli lábainál elterülő *Mátrafüred* (370 m) természetes környezete tüdőasztma kezelésére, pihenésre, regenerálódásra ajánlott (ideal.hu).”(Dr. Győri)

A klimatikus gyógyhely mellett fontos megemlítenünk az ország egyetlen széndioxid fürdőjét is a Mátraderesckén található mofettát, mely gyógygáz jelentősen hozzájárul az ország érbetegeinek, egyes reumatológiai kórosok szintvonalas ellátásához, rehabilitációjához.

A Mátra erdősege a vadászok kedvelt célterülete. A természeti és ökoturizmust kedvelők télen-nyáron kedvező feltételeket találnak a Mátrai Tájvédelmi Körzet területén, a sportolni vágyók pedig a hegység sípályáin, erdeiben. A Mátra hegység magasabb színvonalú hoteljei az üzleti és rendezvényturizmus helyszíneiként jelentkeznek. A Mátravidéken minden adottság megvan mind a közúti, mind pedig a hegyvidéki kerékpározáshoz. A vidéki (falusi és agro-) turizmus jó adottságokkal rendelkezik a térségben, ugyanis számos szép település, sajátos népi szokás és életmód, mesterség, építészet, és

népi kultúra található meg. A néprajzi hagyományok a térség unikális értékei, így az ősmagyar, a palóc és a szlovák néprajzi emlékek és kézműves hagyományok.

Az Aktív- és Ökoturisztikai Fejlesztési Központnak köszönhetően a Nemzeti Aktív Turisztikai Stratégia kidolgozásához kapcsolódóan, azt időben követve az aktív turizmus fejlesztése szempontjából fontos térségekben önálló stratégiák készítése is elkezdődött.

A Mátra az aktív turizmus területén már ma is jó adottságokkal, ugyanakkor számos területen kihasználatlan potenciállal rendelkezik. A Mátra turizmusa az elmúlt 10 évben dinamikusan fejlődött mind a vendégszám, mind a vendégéjszakák tekintetében. **A dinamikus növekedés ellenére a térség továbbra is leginkább a pár órás, fél napos kirándulások célállomása, vendégéjszakát is generáló itttartózkodás elsősorban a gyógy- és wellness szolgáltatást nyújtó szállodákhoz kapcsolódik.** Ugyanakkor a turisztikai térségek közül éppen a Mátra az, melynek fő fejlesztési iránya az aktív turizmus lehet.

A Stratégia 2030-ra azt tűzi ki, hogy a Mátra legyen Magyarország legnépszerűbb négyévszakos aktív turisztikai desztinációja. Azaz a Mátra mind a négy évszakban vonzza a kihívásra és feltöltődésre vágyó fiatal és idősebb túrázókat, kerékpárosokat, sízőket, akik egyre nagyobb arányban akár két-három napot is a térségben töltenek. Mindehhez hozzájárul az aktív turisták igényeit kielégítő, térségi hálózatba szerveződött szolgáltatók és vendéglátók a Mátra egész területén vonzó kínálata.

A Stratégia kiemelt hangsúlyt helyez azon értékek védelmére, megőrzésére, melyek a Mátrát turisztikai desztinációvá teszik: az erdők, a vizek, a csend, a nyugalom, a tiszta levegő, s természetesen a meglévő táji és természeti attrakciók. A cél fontos eleme, hogy úgy növekedjen a Mátra turizmusa, úgy valósuljanak meg – fenntartható léptékű – attrakciófejlesztések, hogy ez ne veszélyeztesse a környezet eltartóképességét, egyensúlyát. Ezért is a stratégia a tömegturizmus helyett a szelíd turizmust helyezi fókuszba. Ugyanakkor fontosnak tartja kiemelni, hogy Kékestető fejlesztése elengedhetetlen. Az ország tetejét Magyarország látványos, nemzetközi szinten is ismert és versenyképes, számos turisztikai attrakcióval rendelkező, növekvő számú látogatót vonzó, emblematikus hegycsúcsává kell tenni, melyet a térség fejlődő közlekedési és parkolási infrastruktúrájának köszönhetően mégis kisebb környezetterhelés fog jellemezni, megőrizve annak természetközelségét.

Kiemelkedő fontosságú ugyanis, hogy 2030-ban a Mátra egy olyan zöld táj legyen, mely nem szenved az autóforgalom zajától, a levegőszennyezésétől és a zsúfoltságtól, s az idelátogató turisták egyre nagyobb része már a hegy tövében megváljon gépjárművétől, vagy eleve közösségi közlekedéssel, kerékpárral érkezen a térségbe.

A Stratégia célja, hogy az aktív turizmus fejlesztése a Mátra egészére kiterjedjen, az egyes térségek között kialakuljon egyfajta munkamegosztás, specializálódás. Az egyes túratípusok fejlődése egymástól

területileg is elkülönüljön, s noha vannak találkozási pontok, de az egyes túratípusok egymást ne zavarják, miközben a nagyobb csomópontokban lehetőséget is kínálnak a „módváltásra” (attrakciók, eszökbérlés, szolgáltatások stb.). Ilyen csomópontok a leglátogatottabb attrakciók környezetében, valamint a tavak térségében fejlődhetnek.

Mindezt a Stratégia területileg is értelmezhető, a néhány órától a több naposig terjedő, egy vagy több típust érintő versenyképes és vonzó élmény megteremtését szolgáló élménycsomagokat fogalmaz meg, elsősorban a hazai vendégek további vonzására. Ezzel a Mátrát nem aktív turisztikai céllal felkeresők is egyre nagyobb számban vehetik igénybe az aktív turisztikai programcsomagokat.”
(<https://aofk.hu/tersegi-tervezes-matra/>)

Mindezek a célok illeszkednek a mátrai turizmus mottójához: „Magasan a legjobb, minden évszakban!”
Összegezve elmondhatjuk, hogy a természeti turizmus már létező, népszerű terméként jelenik meg, amíg az aktív turizmus, a kulturális turizmus és a borturizmus jelentős, de fejlesztendő, potenciális termékei a desztinációnak, továbbá a rendezvényturizmus és egészségturizmus egyelőre másodlagos terméként azonosítható.

Fentebb került említésre, hogy az adottságok rendelkezésre állnak, de mégis a korábbi évek tapasztalatai azt mutatják, hogy az ötlet, tervezés és a megvalósítás között az adminisztrációs kööttségek miatt, még a magánjellegű beruházások is lassan haladnak, és nem feltétlenül a munkaerőhiány miatt.

A térség közúti hálózata fejlett, az M3-as autópálya biztosítja a gyors elérhetőséget. A Máttra-vidéken a településeket kivétel nélkül szilárd burkolatú utak kötik össze. A térség déli részét érintő Budapest-Miskolc, Hatvan-Salgótarján vasútvonal, valamint a Vámosgyörk-Gyöngyös vonalak villamosítottak. **Turisztikai szempontból is fontos a 2022 év végén elindult Máttra InterRégió, mely átszállás nélküli vasúti közlekedést biztosít Gyöngyös és a főváros között, valamint a kerékpárok szállítása is egyszerűbbé vált ezáltal.**

A Máttra-vidék valamennyi településén biztosított az infrastrukturális alapellátás. A közművek alapvetően kiépítettek, a Felső-Máttra vidékén szükséges a jelenlegi csatornahálózatot fejleszteni, illetve az elektromos áramellátást a nagyobb biztonságú hozzáférést nyújtó földkábeles kivitelűre szükséges cserélni. A vízhálózat ellátás megoldott, fontos a modern telefonos és szélessávú internetes szolgáltatás eljuttatása minden településre.

A Máttra vidéken több mint száz étterem biztosítja a turisták, illetve a helyi lakosság számára a vendéglátást. Ezek közül ki kell emelni a térség nemzetiségeihez, néprajzi csoportjaihoz (szlovákok, palócok) és hagyományaihoz kapcsolódó vendéglátóhelyeket, hiszen ezek jelentik a térség egyedi kulináris értékeit.

A térség legfontosabb általános és turisztikai szolgáltatásait elsősorban a nagyobb településeken működő vállalkozások, valamint az utazási irodák és utazásszervezők biztosítják. Szabadidős programszervezésben a települési önkormányzatok, szervezeti egységei, esetenként civil szervezetek, illetve az egyes szálláshelyek szolgáltatói vesznek részt.

Új rendezvényhelyszíneként jelent meg Parádsasváron az egykori Üveggyár garázsa, mely évente több alkalommal Dumaszínházi fesztiváloknak ad otthont. 540 fős befogadóképességével jelentős számú új vendégkört vonzhat a térségbe, akiknek az előadásokon kívül egyéb programlehetőségeket is kínálnak.

Nagy sikere volt az idén útjára indított - buszos városnézés – programunknak, melyet a jövőben is szeretnénk folytatni.

A rendezvények könnyebb átláthatósága érdekében **bevezettünk egy Google drive rendezvénytáblázatot**, melybe az egyes programok szervezői előre beírják az adott évre tervezett eseményeket.

A Mátravidék kereskedelmi ellátottsága régiós és országos viszonylatban is jónak mondható, a kereskedelmi egységek teljes vertikuma (kisbolttól a hipermarketig) jelen van a térségben, a települések kategóriájára jellemző súlynak megfelelően.

A térség valamennyi településén több rendőrkapitányság alatt rendőrőrsök működnek, valamint kialakult a polgárőri hálózat is. A bűncselekmények számát tekintve a térség az országos átlagtól jóval elmarad. Ezek természetesen hozzájárulnak ahhoz a tényhez, hogy a Mátra összességében „biztonságos desztinációként fogható fel”.

Az egészségügyi ellátás a térségben kitűnőnek mondható, hiszen az országos átlagot meghaladó kórházzám mellett valamennyi településen biztosított a nagyságának megfelelő ellátás, és a térségben az egészségügyi ellátás teljes skálája (orvosi rendelőtől az országos jelentőségű szakkórházig) megtalálható.

Nemzetközi jelentőségű fesztiválok, programok, illetve nagyobb számú turistát vonzó események a térségben megtalálhatók. A rendezvény- és programszervezés elsősorban az önkormányzatok, illetve a társulások illetékes szakembereihez kapcsolódik.

Kiemelkedő programok a Mátra térségében:

- Téli Mátra Teljesítménytúra
- Mátrabérc / Hanák Kolos Teljesítménytúra
- Mátrai Bornapok
- Mátrai Csillagok Teljesítménytúra

- Tour de Hongrie
- Tour de Mátra
- Kékescsúcsfutás
- Decathlon Mátra
- Muzsikál az erdő
- Nyitott Pincék Gyöngyöstarján
- Mátrai Szüreti Napok
- Gyöngy Néptáncfesztivál
- Őszi MTR teljesítménytúra

Kereslet

Az idegenforgalom területén folytatott munka sikerességét a legtöbb esetben a célterületen kívülről érkező turisták számának az emelkedésével szokták lemérni. Ennek háttérében két tényező áll. Egyrészt ezen turisták révén lehetővé válik a térségen kívül megtermelt jövedelmek ide csábítása, és ennek eredményeként a helyi GDP emelkedése. Másrészt a külső turisták számának az emelkedése az, amely igazán bizonyítja az idegenforgalom területén megtett lépések eredményességét, és így növeli a lakosság (de különösen a turizmusban foglalkoztatottaknak) az önbizalmát, elégedettségét.

Mátra Vendégforgalma

Vendégforgalmi adatok korábban kizárólag a KSH-ból voltak elérhetők, leginkább a kereskedelmi szálláshelyek vendégéjszaka és vendégforgalmi adatai. A magán szálláshelyek adatai jelentős csúszással voltak hozzáférhetők. A Nemzeti Turisztikai Adatszolgáltató Központ (NTAK) megjelenésével és a napi szintű online adatszolgáltatás bevezetésével minden vendégéjszaka és vendég azonnal megjelenik, így kampányoknál, a térség adatainak elemzésekor ez ad naprakész képet.

Mátra tekintetében a vendégéjszakák száma és a vendégek száma a következőképpen alakult kereskedelmi- és magán szálláshelyeken:

Település	Vendégek száma kereskedelmi- és magán szálláshelyeken (fő)			Változás %	Vendégéjszakák száma kereskedelmi- és magán szálláshelyeken (éj)			Változás %
	2021	2022	2023		2021	2022	2023	
Gyöngyös	67 047	101 124	126 400	125%	197 184	221 714	255 653	115,3%
Mátrászentimre	21 515	32 815	30 533	93%	51 849	74 226	69 691	93,0%
Parád	21 669	32 729	33 098	101%	57 940	81 370	82 800	101,8%
Parádsasvár	12 806	14 794	13 973	94%	31 020	32 798	31 839	97,1%
Sirok	5 613	6 600	5 614	85%	12 192	13 231	11 638	88,0%
Összesen	128 650	188 062	209 618	111,5%	350 185	423 339	451 621	106,7%

Forrás: KSH, NTAK saját szerkesztés

Belföldi vendégforgalom:

Település	Belföldi vendégek száma kereskedelmi- és magán szálláshelyeken (fő)			Változás %	Belföldi vendégéjszakák száma kereskedelmi- és magán szálláshelyeken (éj)			Változás %
	2021	2022	2023		2021	2022	2023	
Gyöngyös	62 548	94 329	119 979	127%	167 574	202 892	239 568	118,1%
Mátrászentimre	21 306	32 128	29 916	93%	51 185	72 633	68 266	94,0%
Parád	21 192	31 154	31 096	100%	56 633	77 486	77 690	100,3%
Parádsasvár	12 567	14 341	13 600	95%	30 467	31 741	30 576	96,3%
Sirok	5 590	6 505	5 563	86%	12 148	13 050	11 516	88,2%
Összesen	123 203	178 457	200 154	112,2%	318 007	397 802	427 616	107,5%

Forrás: KSH, NTAK saját szerkesztés

Külföldi vendégforgalom:

Település	Külföldi vendégek száma kereskedelmi- és magán szálláshelyeken (fő)			Változás %	Külföldi vendégéjszakák száma kereskedelmi- és magán szálláshelyeken (éj)			Változás %
	2021	2022	2023		2021	2022	2023	
Gyöngyös	4 499	6 795	6 421	94%	29 610	18 822	16 085	85,5%
Mátrászentimre	209	687	617	90%	664	1 593	1 425	89,5%
Parád	477	1 575	2 002	127%	1 307	3 884	5 110	131,6%
Parádsasvár	239	453	373	82%	553	1 057	1 263	119,5%
Sirok	23	95	51	54%	44	181	122	67,4%
Összesen	5 447	9 605	9 464	98,5%	32 178	25 537	24 005	94,0%

Forrás: KSH, NTAK saját szerkesztés

A minőségi szálláshelykínálat lehetővé teszi, hogy ne csak egynapos kirándulásokat tegyenek a külföldiek hanem, több napra is megszálljanak a térségben. Jelentős visszaesés a külföldiek számában Gyöngyös térségtérségében tapasztalható, a belföldi vendégek viszont jelentősebb mértékben választották a térséget.

Marketing tevékenység

Az elmúlt években az online kommunikáció felé tolódik a hangsúly, mégis a térség kommunikációjában és népszerűsítésében megjelenik a print média, pr kampányok, de fontos megemlíteni, hogy a szűkös anyagi források miatt főként az online marketing tevékenység a nem fizetett, azaz az organikus elérések felé orientálódott. Ezen okból kifolyólag a fizetett televíziós megjelenésekre sincsen lehetőség.

Fontos kiemeltünk, hogy számos marketing kutatás bizonyítja, hogy maga az online platformok felhasználásában is változás tapasztalható. Az asztali gépekről történő internet felhasználás mind háttérbe szorul a tabletek és az okos telefonok javára. **A jelenlegi honlapunk - www.gyongyosmatra.hu - az idők során elavulttá vált, ezért terveink között szerepel a honlap megújulása, mely biztonságos, átlátható, modern és esztétikus. Megjelenik a 4 évszakosság, Gyöngyös város fókuszba helyezése.**

A gyöngyösi Tourinform irodában dolgozó kollégák mindent megtesznek, hogy mindig aktuális információk legyenek elérhetőek, de tény, hogy számos esetben a különböző események szervezői nem tájékoztatják a marketing szervezeteket.

Együtműködések

A „Mátra Térségi TDM” Nonprofit Kft a Mátra népszerűsítése és fejlesztése érdekében főként a tulajdonosain keresztül (Gyöngyös-Mátra Turisztikai Közhasznú Egyesület) a következő szervezetekkel működik együtt:

- Heves Vármegyei Közgyűlés
- Magyar Turisztikai Ügynökség
- Heves Vármegyei Kereskedelmi és Iparkamara
- Eger Térsége TDM
- Egererdő Zrt.
- Vármegyei civil szervezetek
- Magyar Természetjáró Szövetség

- Mátrai Önkormányzatok Szövetsége
- Dél-Mátra Közhasznú Egyesület
- Bükk Nemzeti Park
- Aktív-és Ökoturisztikai Fejlesztési Központ

Összegzés

A Mátra kiváló turisztikai adottságának köszönhetően javulást mutatott. Ennek a háttérében részben a Gyöngyös-Mátra Közhasznú Egyesületnél rendelkezésre álló marketing forrás részben pedig a térség vonzerőinek megújulása állhat, mely szorosan összeforr a kiszolgáló létesítményekkel és az infrastruktúrával.

A fejlődés fenntartásához fontos a stratégiai konstruktív együtt gondolkozás. Cél az aktív és egészségturisztikai kínálat és a borturizmus fejlesztése, de a turisztikai kínálaton kívül fontos stratégiai lépés a fejlődéshez elengedhetetlen infrastruktúra fejlesztés, illetve az engedélyeztetési jogszabályok egyszerűsítése.

Átfogó kampányok és termékfejlesztés, illetve a meglévő vagy új attrakciók népszerűsítése érdekében érdemes lenne egy szakmai alapokon nyugvó átfogóbb vármegyei támogatási rendszer kidolgozása. Jelenleg a Mátra Térségi TDM, Mátra imázsát növelő feladatokat nagy részben a Gyöngyös-Mátra Turisztikai Közhasznú Egyesület látja el.

Gyöngyös, 2024. augusztus 30.

Dr. Bujdosó Zoltán

Felhasznált irodalom

1. Fejlesztési Konceptió Gyöngyös-Mátra Turisztikai desztináció, GyöngyösMátra Turisztikai Közhasznú Egyesület, 2016
2. Fejlesztési Konceptió Mátra Térségi TDM nonprofit Kft Turisztikai szervezetek (TDM) fejlesztése GINOP - 1.3.4 -15
3. Gyöngyös-Mátra Turisztikai Közhasznú Egyesület Versenyképességi és pozícionálási stratégia, 2011
4. Gyöngyös Város Idegenforgalmi Fejlesztési Konceptiója és Átfogó Stratégiája, 2015
5. Benkő Béla – Dr. Domán Szilvia – Dr. Szűcs Csaba - A Mátra, mint márka, 2018., I. Nemzetközi Turizmusmarketing Konferencia, Pécs
6. http://www.jgypk.hu/tamop13e/tananyag_html/wellness/klimatikus_gygyhelyek_magyarorszgon.html (Dr. Győri Ferenc, Hézsőné Böröcz Andrea, Kiss Gábor, Lehmann-Dobó Andrea, Meszlényi-Lenhardt Emese, Dr. Balogh László: Wellness, sport- és egészségturizmus)
7. www.mofetta.eu
8. MTU.gov.hu